

Література:

1. Вітченко А. О. Теорія і технологія формування інтерпретаційної компетенції старшокласників у процесі вивчення світової драматургії : монографія. Луганськ : Шико, 2007. 326 с.
2. Вітченко А. О. Використання театральних інтерпретацій під час вивчення творів світової драматургії у школі. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2003. №3. С. 41–42.

ДО ПИТАННЯ ПРО РЕАЛІЗАЦІЮ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ НАВЧАННЯ У КОНТЕКСТІ РІЗНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

Шевчук Л. М.

*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
докторант*

Інституту педагогіки

Національної академії педагогічних наук України

м. Київ, Україна

Для диференціації навчання характерне створення різноманіття навчальних закладів або різнорідних за складом учнів класів у закладі, навчання за різними навчальними програмами, використання різнорівневих завдань тощо. Водночас диференціація навчання ґрунтується на урахування індивідуальних особливостей кожного здобувача освіти, адже найвищим ступенем реалізації диференціації (на нашу думку) є індивідуалізація.

Для ефективного диференційованого навчання доцільний розгляд застосування диференціації у контексті різних освітніх технологій, що сприяє вивченню позитивного досвіду для його упровадження, пропедвтиці негативних аспектів.

У 1420 році італійського педагог-гуманіст Вітторіно да Фельтре (який спочатку навчав дітей правителя Мантуї) заснував школу «Будинок радості». Для школи було характерне нівелювання негативної диференціації навчання за статтю учнів та соціальним станом батьків. Тобто, у школі навчалися як хлопчики та дівчатка (що було абсолютно нетиповим для того часу). Дітей з бідних сімей (батьки яких були неспроможні заплатити на за навчання) педагог-новатор навчав безкоштовно.

У школі викладали нетипово велику для Італії XV ст. кількість предметів. Учні могли обирати дисципліни на власний розсуд. Підтвердженням застосування диференціації навчання за змістом навчального матеріалу вважаємо такий факт: зберігся переклад тексту

з латинської на грецьку мову, здійснений Карлом Гонзага (сином герцога). Так як Карло чекала військова кар'єра Вітторіно да Фельтре пропонував йому для навчальної діяльності тексти на військову тематику. Слід також підкреслити, що Вітторіно зібрав велику бібліотеку із книг латинською і грецькою мовою, що сприяло застосуванню диференціації навчання. Ще одним вагомим прогресивним аспектом було те, що час для вивчення змісту навчальних дисциплін не вважали за доцільне регламентувати, адже на думку Вітторіно да Фельтре, його обсяг прямо пропорційно залежить від обдарованості здобувача освіти.

Для навчального закладу «Школа успіху і радості» (яким у 30-х роках ХХ ст. заснував Селестен Френе) характерне застосування технології вільної праці, «розкриття індивідуальності дитини і вільний розвиток особистості» [2, с. 25]. У школі Френе практикували індивідуальний темп навчальної діяльності, працю дітей у шкільних майстернях, використання (замість традиційних підручників) вільних текстів, створених дітьми. Реалізація диференціації навчання відбувалася завдяки використанню картотеки, – карток, систематизованих за предметами і темами. Кожен учень мав можливість створити для себе певний набір карток із текстами, який ставав індивідуальною програмою навчання.

Також у школі С. Френе не було регламентованих за часом уроків, отже спостерігалася диференціація за темпом навчання. Водночас, завдяки індивідуальній роботі «сильних» та «середніх» учнів, учитель отримував можливість працювати зі «слабкими» школярами та з тими, які тільки розпочинали процес навчання [1]. Поширеною була робота школярів у групах.

Технологія французького педагога і мислителя завдяки послідовникам поширена і сьогодні (лише у Франції у 80–90-х роках ХХ ст. кількість учителів – послідовників С. Френе налічувала більше 10 тисяч [1, с. 148].

Для школи «Ермітаж», яка була заснована на початку ХХ ст. Жаном Овідієм Декролі властиве опрацювання учнями початкових класів у групах навчального матеріалу, згрупованого відповідно до інтересів та потреб здобувачів освіти, тобто диференціація навчання завдяки «центрам інтересів».

У 1905 році Хелен Паркхерст у США було упроваджено Дальтон-план, в основі якого:

- свобода й відповідальність, – вибір «учнем предмета, теми, партнера, джерелом знань, темпу, форм і способів роботи» [10, с. 2] у комплексі з відповідальністю);

- самостійність, – прокладання власного маршруту навчальної діяльності, самостійність рішень і дій);

- співпраця, – здійснюється у парі або групі.

У школі діти мали можливість планувати власний тиждень. Також для Дальтон-плану характерне забезпечення вибору темпу навчання, рівнів навчання. Сучасні освітні навчальні заклади, які працюють за Дальтон-планом, реалізують аналогічні ідеї та мають надзвичайно якісне та різноманітне навчально-методичне й матеріально-технічне забезпечення.

У 1921 році у Саммерхіллі шотландський психолог і педагог А. Нейлл створив школу із дотриманням ідей вільного виховання. У школі навчалися діти обох статей, однак спостерігалися ситуації, коли батьки забирали доньок із навчального закладу, так як вважали за більш доцільне витратити кошти на вартісне навчання синів. Дівчата займалися кулінарією, шиттям, живописом, гончарним ремеслом, виготовляли ліногравюри, проводили досліди у хімічній лабораторії та ін. Разом з тим, А. Нейлл вважав, що шкільні майстерні все-таки краще обладнані для хлопчиків, ніж для дівчат. Організація навчання у школі Саммерхілл мала такі особливості: у першій половині дня учителі проводили уроки, і діти самостійно приймали рішення щодо їх відвідування), у другій половині дня учні теж обирали вид діяльності на власний розсуд, – грали у спортивні ігри, малювали, виготовляли різні вироби у майстернях тощо.

А. Нілл вважав, що потрібно дати дітям можливість втілювати власні ідеї й писав: «Нам ніколи не дізнатися, скільки творчості убивається у класах через те, що школа надає такого значення навчанню» [4]. За результатами спостережень педагога, учні, які ігнорували певні предмети, у дорослому житті успішно реалізували себе в інших видах діяльності (і те, що вони не засвоїли зміст тих предметів, аж ніяк їм не завадило).

Для Йена-план школи (яка була заснована у 1924 р. й функціонувала під керівництвом Петера Петерсона) властива особлива організація навчання завдяки створенню таких груп як штаб-групи або сімейні групи (гетерогенні різновікові групи учнів), групи одного стола (гетерогенні різновікові групи учнів однієї штаб-групи); рівневі групи (групи учнів, які створюють для пояснення учителем навчального матеріалу); тимчасові групи за вибором (утворені для виконання завдань тощо). Застосовувалася також диференціація за темпом навчання, тому дотримання традиційно визначеної тривалості уроків вважалося не обов'язковим. Домашні завдання задавали не щоденно, а раз на тиждень, що давало змогу кожній дитині на свій розсуд розподіляти виконання завдань між днями тижня.

Отже, з наведених прикладів реалізації диференціації навчання у контексті різних освітніх технологій можемо зробити такий висновок:

– прогресивні діячі й педагоги різних часів робили спроби нівелювати різні негативні аспекти диференціації навчання, – диференціацію за статтю (яка унеможлилювала здобуття освіти

дівчатами), майновим батьків (що ставало причиною того, що діти з бідних сімей не мали можливості відвідувати заклади освіти) та ін.;

– спостерігалися спроби втілити на практиці окремі форми та види диференціації навчання (як зовнішньої, так і внутрішньої), – функціонували унікальні освітні заклади освіти, учні навчалися у різному темпі, мали можливість обирати початковий матеріал для вивчення тощо. На жаль, згадані аспекти не були поширеними, та, разом з тим, безсумнівно, що описаний досвід цікавий для вивчення, аналізу, переосмислення, втілення неординарних дидактичних знахідок у практику.

Література:

1. Вульфсон Б. Л. Стратегия развития образования на Западе на пороге XXI века. М. : Изд-во УРАО, 1999. 208 с.

2. Гончаренко-Закревська Н. Інноваційні підходи щодо розвитку особистості і формування поведінки дитини в педагогічній спадщині С. Френе. URL: <https://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/download/467/369/1228> (дата звернення: 15.03.2021).

3. Машкіна Л. Особливості використання технології «Йена-план» Петера Петерсена в загальноосвітніх навчальних закладах. *Педагогічний дискурс*. 2016. Вип. 21. С. 94–98.

4. Нилл А. Воспитание свободой. Школа Саммерхилл / пер. на русск. язык Ю. И. Турчанинова, Э. Н. Гусинский. АСТ, 2020.

5. Пеленська С. Актуальні аспекти педагогічної технології С. Френе у сучасному освітньо-виховному процесі. URL: <https://conference.pu.if.ua/forum/files/11-13052016/3/Pelenska.pdf> (дата звернення: 12.05.2021).

6. Полторыхина А. «Школа Радости» Витторино да Фельтре. *Проблемы и перспективы развития образования* : конференция. URL: https://www.pedopyt.ru/conference_notes/25 (дата обращения: 19.09.2021).

7. Ревякина Н. В. От средневековья к «Радостному дому»: школы, ученики, учителя Итальянского Возрождения (XIV–XV вв.). URL: http://childcult.rsuhr.ru/binary/object_95.1530548967.28746.pdf (дата обращения: 12.11.2021).

8. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий : в 2-х т. Т. 1. М. : НИИ школьных технологий, 2006. 816 с.

9. Френе С. Избранные педагогические сочинения / пер. с франц. М. : Прогресс, 1990. 304 с.

10. Хуторской А. Дальтон-план Елены Паркхерст и другие зарубежные системы обучения. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/dalton-plan-elenu-parkherst-i-drugie-zarubezhnye-sistemy-obucheniya> (дата обращения: 15.01.2022).